

REPORTATGE FOTOGRÀFIC DE RAMON VILA

El Museu Aragay, al número 2 del carrer Nou de Breda.

El noucentista Josep Aragay i el seu Museu de Breda

MIQUEL GIL BONANCIÀ

Entre les publicacions de la Diputació de Girona, n'hi ha una molt especial per als que s'interessen pels nostres museus. El títol del llibre és «Museus de les comarques gironines», i aconpleix la possibilitat que hom pugui trobar i conèixer unes dades estrictes, però suficients, com a punt d'inici de noves investigacions, si se sent atret per aquesta branca cultural, o pel motiu i contingut de cada museu.

A la plana 79 de l'esmentada publicació, hom hi troba:

MUSEU JOSEP ARAGAY

Lloc: Breda

Adreça: Carrer Nou, 2

Horari: Dissabtes, de 18 a 20 hores; festius, de 10,30 a 13,30 h; els dies feiners, a hores convingudes.

Entrada: Gratuïta

Propietat: Municipal.

Informació: Sr. Marcel·lí Trunes; tel. 87 02 20.

Contingut: «Museu monogràfic dedicat a la figura de qui fou important teòric del Noucentisme Josep Aragay i Blanchart (Barcelona 1889-Breda 1973). Inaugurat l'any 1974 a la sala romànica, absis i creuer de l'antiga església de Santa Maria (s. XII). S'hi exposa el llegat de la vídua de l'artista (pintura, ceràmica, gravat i dibuix). Es completa amb d'altres donacions. En destaca l'oli «Vacances» (1923). El Museu és actualment en procés de remodelació per tal que pugui ser exhibida al públic la totalitat del fons que conserva de l'autor».

Un dels atractius de la fitxa d'aquest Museu es troba no sols en l'obra, sinó en la personalitat d'aquest artista que configura una època, i que, per aquests alts i baixos, o fluctuacions que tant sovint, malauradament, es produeixen a les nostres terres, es reclogué quasi en un anonimat, per

allò encara vigent, de valoritzar més unes posicions que uns sentiments o realitzacions.

Els detalls són austers però apropiats per donar fe d'uns valors i particularitats. Volem referir-nos a l'horari, que per a alguns pot semblar molt limitat, i que en canvi és un dels més complets que nosaltres hem constatat, per una raó molt senzilla: la flexibilitat, especialment per les visites escolars o de grups, que prèviament ho demanen i que són atesos a qualsevol hora. Fins i tot és obert els diumenges, que és precisament quan la gent surt més i pot visitar museus si els escau. Roman obert unes hores; tanmateix hi ha molts museus, per no dir quasi tots, que els diumenges, per comoditat o per qualsevol altra cosa, resten tancats. La necessitat d'humanitzar; de fer assequibles els Museus;

Museu Aragay

que ofereixin facilitats i que siguin acollidors és d'una importància total, si volem fer realitat aquells desitjos que dèiem que siguin visitats com per més gent millor, com a fons cultural que representen. Que hi hagi una persona diponible en qualsevol moment, és fonamental i profitós per la divulgació d'un Museu; més encara, en aquest espai d'espera, —que desitgem curt—. En acabar les instal·lacions, es potenciarà una altra orientació. Cal aprofitar els nous espais per col·locar més bé les peces, que permetin una millor visió i estudi, ja que de classificades ja ho estan totes.

És, doncs, el de Breda, un Museu en potència. Té tot allò que necessita: Obra d'art variada i important. Però hi manca aquesta petita aportació dels homes d'ara, que és el condicionament i ampliació de les instal·lacions. Falta sols allò fàcil. L'obra, el contingut, ja hi és. Fruit de treballs d'anys i anys d'un home, d'un gran artista, que va saber a més, estimar la població. Allò que ara cal fer, és molt menys. Tan poc, que fins i tot es pot aconseguir sols amb diners, i per una quantitat raonable. Cal el suport d'aquells que han de fer que s'acabin les obres.

Josep Aragay

Quan hi ha consecucions, és necessari parlar de la persona i circumstàncies que els van dur a terme; a fi de —valorar, no sols l'aspecte, en aquest cas l'artístic—, sinó també l'humà, assolit.

Entorn la figura d'aquesta artista, s'han escrit molts estudis, a més de diferents articles en revistes especialitzades i del director del Museu. Figura a les Enciclopèdies Espasa, Sopena, d'Artistes Catalans i a «Gran Enciclopèdia Catalana, a «Històries d'Art Català», com «Aymà i Miralles Ed. 62» a «Art Català Contemporani» d'A. Cirici Pellicer, i a d'altres com «Ceràmica Catalana», «Paisatgisme Català», etc.

La recopilació seria no sols feixuga, sinó excessivament àmplia per la finalitat que perseguim. De tota manera, creiem que una de les codificacions més completa i acurada i sobretot de caire més popular, que ha arribat a molt gent, és la que és publicada en el programa de festes de Breda d'enguany, el mes de setembre. La va compendiar Marcellí Trunas, que és l'informador del Museu, i que va conèixer llargament amb l'artista, i sempre ha estudiat i investigat l'obra d'Aragay.

Comença dient, el senyor Trunas i Clos, que Aragay no era fill precisament de Breda, sinó de Barcelona, on nasqué l'any 1889 al carrer del Carme, prop de Betlem. De Breda, n'era la seva mare, Rosa Blanchart, la qual

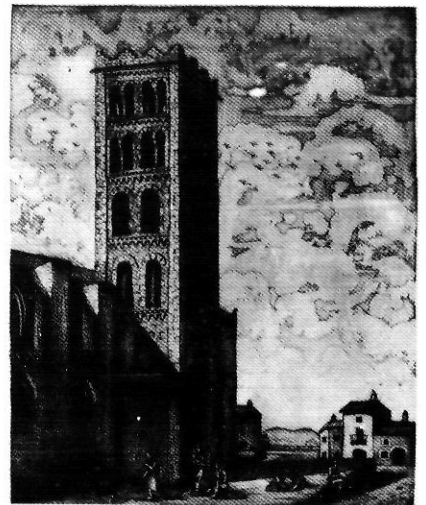
La mare de l'artista. Oli de Josep Aragay, 1930.

cosa suposava que totes les sortides que des de petit feia el nostre artista, eren per anar a Breda, concretament a «Can Cebrià» amb els seus oncles i cosins. L'artista ho recorda vivament quan escriu: «Breda, on tantes hores felices de la meua infància i joventut he passat», (Diari d'Itàlia-1916).

Aragay va anar a viure a Breda l'any 1925 quan tenia 36 anys i romangué a la població fins a la seva mort. La generació actual, diu, no el coneix massa, malgrat els quasi 50 anys que estigué entre nosaltres. I gosaria dir que en el seu temps tampoc no varen valorar-li prou bé les moltes qualitats artístiques i humanes.

En una semblança resumida, se'ns diu que l'Aragay fou el millor deixeble de l'Escola d'Art de Francesc Galí, d'on sortí tanta gent de relleu. Aquesta afirmació és d'un document del propi mestre. Als 22 anys, Eugeni d'Ors, «Xènius», li encarregà la direcció de «l'Almanac dels Noucentistes», que sempre ha estat considerat el manifest del moviment cívic-cultural que tant impulsà la Catalunya de la Mancomunitat.

Era quan l'Aragay revolucionava els àmbits artístics de Barcelona amb la força creativa del seu esperit artístic i de la seva joventut. Les exposicions de pintures i dibuix que feia emplenaven planes dels diaris d'aquells temps. El reconeixement de la seva vàlua es patentitzà en el fet que l'Ajuntament de Barcelona, a proposta del senyor Bofill i Mates, Regidor de Cultura, (el poeta «Guerau de Liost»), li concedís una beca per a un viatge d'un any de durada, a Itàlia. La influència d'aquesta experiència fou notable, ja que, a més dels coneixements artístics, escriví i publicà un llibre de poemes, «Itàlia 1918», i un interessant «Diari» d'un miler de pàgines manuscrites, encara inèdit, l'edició del qual podria ser la millor ofrena de reconeixement, per part de qui calgui.

Al·legoria de Breda. Aiguafort de Josep Aragay.

Després, a la tornada, féu els cinc grans plafons de ceràmica, que ornem la Font Gòtica de la plaça de Santa Anna de Barcelona. D'ella, en Cirici Pellicer entre d'altres escrigué a «Art Català Contemporani»: «La Font és una delícia. Creiem que la seva alegria policroma va canviar molt la mentalitat de Barcelona».

Amb esperit de compartir i de divulgar, donava conferències i publicava articles. Entre moltes, en feu una —a «l'Ateneu»—, que va ser publicada l'any 1920, amb el títol de «El nacionalisme de l'art», moltes idees de la qual són vigents encara. Era un dels contertulis de la que fou famosa «Penya» del Continental, com fa poc ho recordava el poeta J. V. Foix.

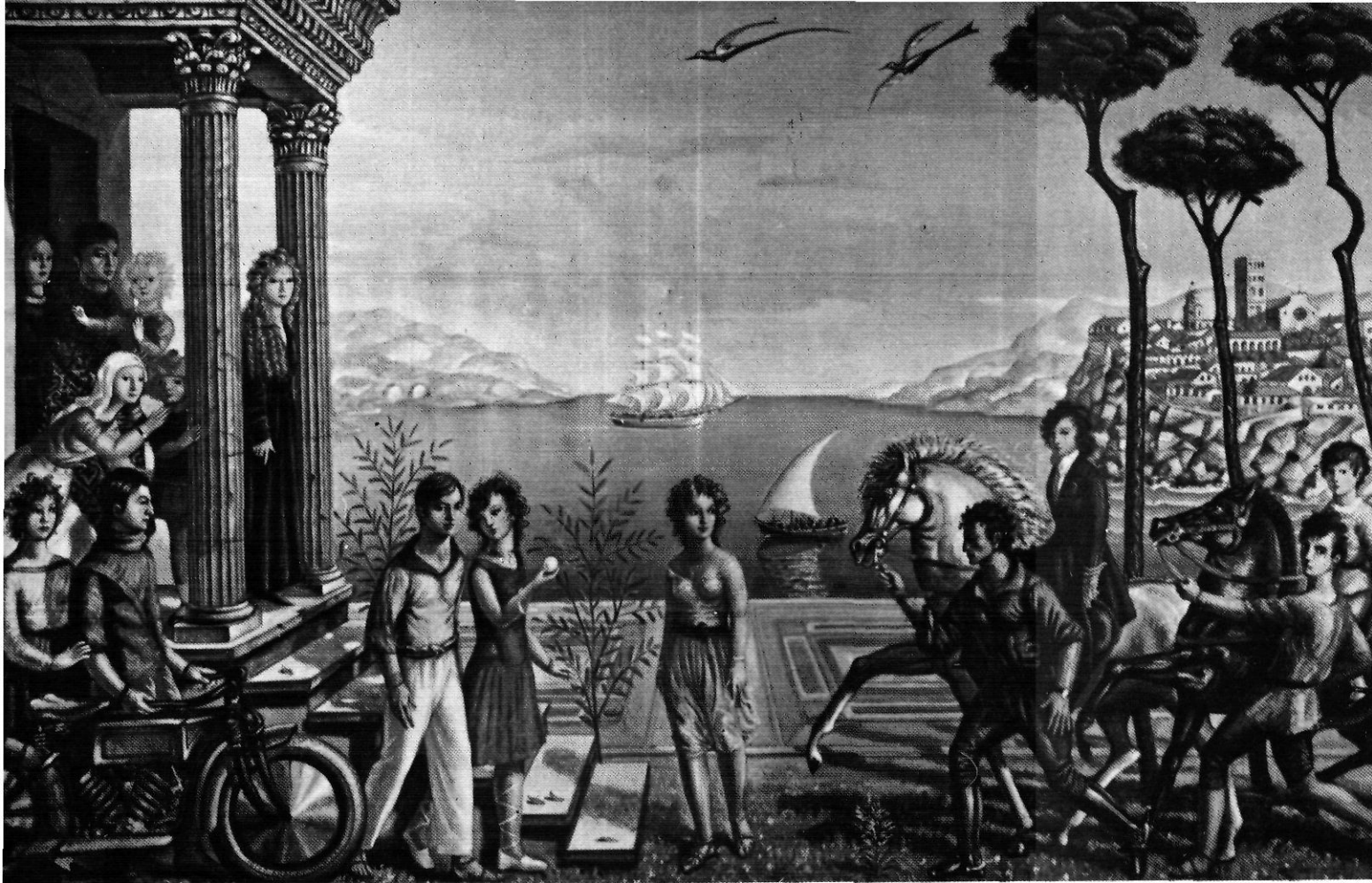
També col·laborà en revistes d'humor com «Papitu», «Cucafera» i fins i tot dirigí «Borinot», i va ser director de la revista d'art «Picarol».

Nomenament i cessació

L'any 1919 fou nomenat professor de dibuix i de decoració i ceràmica de «l'Escola de Bells Oficis». Per incompatibilitat amb la dictadura, o de la dictadura amb ell, va deixar la Càtedra l'any 1925 i se'n va anar cap a Breda. Segons paraules pròpies fou en homenatge a la seva mare, que llavors projectà i decorà, amb frescos de clara influència italiana, el Baptisteri de l'església, que fou considerat com el millor de Catalunya, de pintura moderna. Es troba sota la decoració actual, també d'Aragay, si bé quasi destruïda.

La ceràmica va tenir per a ell també un gran atractiu. Creà colors i formes i perfeccionà tècniques. A Breda, fins llavors població d'ollers i terrissaires, hi entrava la ceràmica feta art.

La seva reparició, després de la guerra, va ser en l'acceptació per participar a la «II Biental Hispano-Americana de l'Havana», si bé les

«Vacances» (4'20 x 2'60 m), de 1923, síntesi de l'ideari noucentista de Josep Aragay.

obres enviades desaparegueren misteriosament i no figuraren a l'exposició.

La primera exposició la feu a les «Galeries Dalmau» el mes d'abril de 1913. La segona a «Galeries Laietanes» el 1916. A la «Sala Puig» el 1919. Torna a les «Galeries Laietanes» l'any 1921, aquesta vegada amb ceràmiques. A la mateixa sala, l'any 1924, hi exposa el quadre «Vacances». L'any 1928 exposa ceràmiques a «Casa Busquets» de Girona. A la «Sala Parés», hi exposa el 1930 i 31 ceràmiques, i entre el 36-38 aigüaforts. L'any 1949 a «Syra», i el 1961 torna a la «Sala Parés».

El Museu

Potser l'atractiu de la personalitat d'Aragay ha fet que deixéssim per aquesta segona part la valoració del Museu, que és, sens dubte, la finalitat de portar-lo aquí. Però creiem, a la vegada, que la vàlua ve directament de la persona, i per això hem creat el clima per a una millor comprensió, si és possible.

Com diu la fitxa, el Museu es troba a l'antiga església de Santa Maria, del S. XIII, al costat de l'imponent campanar romànic de l'antic monestir, semblant al de Ripoll, de cinc pisos d'alçada, i que és l'eix i pregoner de la vila, ja que s'albira de tots els indrets i de ben lluny. Fou fundat l'any 1038 per Guerau i Ermessenda, vescomptes de

Cabrera, en honor de Sant Salvador, Sant Miquel i Sant Benet. La comunitat benedictina l'ocupà fins a la desamortització de l'any 1835. A la darrera guerra dels carlins, l'any 1872, fou cremada la sagristia i el claustre. Nou foc l'any 1939 cremà les pintures del baptisteri que havia pintat Josep Aragay, que després, i a sobre, tornà a pintar les actuals.

Històric i noble recinte per guardar una valuosa riquesa artística. La sobrietat de l'arquitectura de l'edifici conjumina amb la riquesa de colors i de línies, i també de temàtiques de l'obra de l'artista. Per al visitant, doncs, són diverses i totes agradables les realitats que hi troba en visitar-lo.

L'entrada actual és pel número dos del carrer Nou. Ja dins, enfront queda una superfície rectangular amb l'absis a l'esquerra, també utilitzat per al Museu, que suposa una superfície de 86 metres quadrats. De fet, és tot l'espai actual, insuficient per a la deguda presentació de tota l'obra.

El projecte d'ampliació, ja aprovat tècnicament i fins i tot econòmicament amb una subvenció de 2.250.000 pessetes, suposa una obertura al mig de la part de la dreta, sempre des del punt de vista de l'entrada, que comunicarà amb un nou espai, també rectangular si bé amb dues separacions curtes a manera de mampara, i que suposarà un total de 65 metres quadrats a afegir als 85 actuals. Per altra banda en aquests, en

ser les parets rectes i llises i les possibilitats per a situar l'obra, son millors.

Es tancarà o cegarà l'entrada actual que es farà córrer una mica més avall del mateix carrer, i així el futur accés donarà a un vestíbul, des del qual s'arribarà a l'espai de la nova ampliació, i d'aquest, a l'actual per l'obertura que ja hem dit.

El «Butlletí del Departament de Cultura de la Generalitat», núm 7 del juny de 1984, entre altres, publicà la següent «Ordre que dona publicitat al conveni d'integració del Museu «Josep Aragay» a la Xarxa de Museus de la Generalitat, formalitzat entre el Departament de Cultura i l'Ajuntament de Breda. (14-3-1984)».

L'edifici, després de la desamortització, fou motiu d'una permuta per la qual passà a l'Ajuntament, que el féu servir per a paliar diferents necessitats, entre elles escoles, per dedicar-lo definitivament a sala d'exposició primer, i museu, quan construïren les noves aules.

La decisió

Fou notícia la commemoració, l'any 1968, del «IX Centenari del Monestir de Sant Salvador». Un dels quins actes més destacats fou la presentació d'una mostra antològica de Josep Aragay, ja en l'actual emplaçament del

Museu Aragay

Museu, a la sala romànica, absis i creuer. En aquella ocasió, l'exposició fou visitada per l'Abat de Montserrat Cassià Just, el Bisbe de Vic Dr. Masnou, el de Girona Dr. Jubany i el de Barcelona Dr. Marcelo González, que es desplaçaren per a la commemoració.

Aquesta antològica aportà satisfaccions i noves il·lusions a Josep Aragay, que aprofità l'ocasió per a exposar el seu desig de deixar la seva obra al poble de Breda. Si bé ell no el va poder consolidar, sí que ho féu la seva vídua Na Teresa Solà, que l'any 1974 féu la donació per tal de constituir el «Museu Josep Aragay». A més de la vídua, hi hagué la donació d'obres de Salvador i Fanny Riera, i també ceràmiques de Marcel·lí Trunes. Fou incrementat després amb d'altres aportacions, com les de la neboda de l'artista, Martina Aragay, resident a l'Argentina qui: per juliol de 1983, va donar 25 peces fetes entre el 1908 i el 1930, entre elles gerros, plats, rajoles, i un gerro monumental de la sèrie de la «Font» de la Porta de l'Àngel de Barcelona.

La plena legalització de la donació, amb la corresponent aprovació dels Estatuts, no arribaria fins l'any 1980, quan el 29 de febrer de 1980 l'Ajuntament, en un Ple Ordinari, aprovava el Museu Aragay. «S'informa que l'article 1.º dels Estatuts redactats era conflictiu, doncs el dictamen de la Comissió Municipal Permanent no concertava amb el de moltes entitats locals, mogudes pel desig de vetllar pel futur de l'obra de Josep Aragay. En un principi va decidir-se portar-ho al Ple.

Esbós del plafó ceràmic de la cèlebre Font del Portal de l'Àngel de Barcelona.

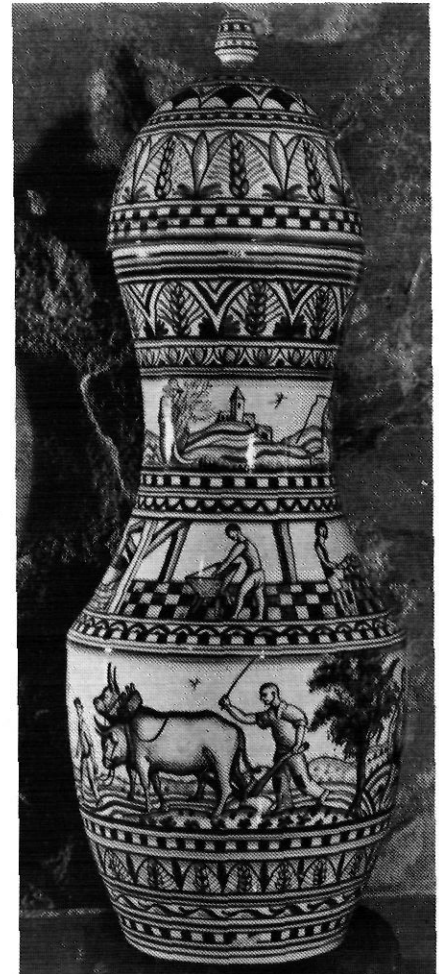
Interior del Museu Aragay.

En posterior estudi, va ésser aprovat el punt primer tal com estava en la seva forma inicial i l'Ampliació del Museu Municipal a base de buscar ajudes i aportacions per portar-lo a terme.

Es llegeix a l'esmentat article primer: L'Ajuntament constitueix el Patronat del Museu Municipal «Josep Aragay», de la vila de Breda, que rep aquest nom per exaltar la seva obra artística, a la qual el Patronat donarà el relleu que se li cal, com a iniciador i nucli fonamental del Museu; és una fundació permanent d'interès comú i cultural, les finalitats del qual s'especifiquen en l'article 2n.; tindrà el seu domicili a l'immoble propietat del Municipi, c/Nou núm. 2, absis i nau de l'antiga església parroquial, lloc on s'instal·larà el Museu».

Contingut del Museu

El nombre d'obres catalogades inicialment era de 634, entre pintures, gravats, dibuixos i ceràmiques. En passar a dependre de la Xarxa de Museus de la Generalitat, els tècnics

Gerro característic de la producció d'Aragay.

**«L'Apocalipsi»,
composició de
gran format.**

n'han catalogat un total de 1.037. De fet, són les mateixes, si bé ara s'han desglossat, la qual cosa suposa que diferents cartolines registrades com a una unitat, en haver-hi en elles quatre o sis dibuixos diferents, ara cada un d'aquests té fitxa pròpia, motivant així la diferència.

El quadre més gran és el titulat «Vacances», que fa 4,20 x 2'60 me-

tres, i que fou pintat l'any 1923 ja de retorn d'Itàlia. Fou ambiciós i polèmic a la vegada, i d'ell en Joan Ainaud de Lasarte digué que era la genuïna representació del noucentisme, mentre en J. M. Garrut el demanà per al Museu d'Art Modern de Catalunya. Aquesta peça fou exhibida a la Mostra d'Art, dins l'Exposició Internacional de Barcelona de l'any 1929.

Entre les moltes pintures que es guarden al Museu hi ha «L'Apocalipsi», tema que és com la clau de volta de la religió dels «Testimonis de Jehovà», alguns feligresos de la qual, coneixedors de l'existència d'ell, arriben de lluny per tal de contemplar-la amb veneració, i es dona sovint el cas que tot seguit surten o abandonen el Museu, sense interessar-se per la

resta del contingut. Aquesta obra, l'Aragay l'havia pintada amb el més ampli sentit ortodox, com tantes altres de temes bíblics, com a una concepció de la pintura al Renaixement, de l'exaltació. Simbologies de pins, noies, vaixells amb les veles al vent, atzavares, etc., i la grandiloqüència en tornar de la seva estada a Itàlia.

Guarda també el Museu, moltes coses de ceràmica i els dibuixos originals de la Font de la Plaça de Santa Anna, de Barcelona; els dels frescos del Baptisteri Parroquial de Breda. Tòrcul i planxes de gravats, cavallet, paleta i pinzells de l'Aragay.

Es conserva també el diari inèdit del seu viatge a Itàlia de l'any 1916. Un altre, inèdit d'un «Tractat sobre Ceràmica». També publicacions d'ell com «El nacionalisme de l'art», «La pintura catalana contemporània, la seva herència i el seu llegat» del 1916. «Itàlia», poemes del 1918. «La decoració ceràmica a l'Escola de Bells Oficis» publicat per «Dau al Set» amb motiu de l'exposició «La Ceràmica moderna a Catalunya», i «L'Almanach dels noucentistes» considerat com el millor manifest del noucentisme.

Diferent documentació, entre ella la concessió de la beca per anar a Itàlia, correspondència amb en Bofill i Matas amb l'encàrrec de la Font de la Plaça de Santa Anna; nomenament i posterior cessament de «l'Escola de Bells Oficis»; certificat d'estudis de Francesc d'Assís Galí, que diu: «el més ben dotat de tots els meus deixebles», i d'altres testimonis.

Hi ha també catàlegs d'exposicions, algunes individuals d'ell i d'altres collectives, amb Cargallo, Mir, Xavier Nogués, Colom, Ncnell i Casas, en els quals curiosament figuren els preus dels dibuixos o pintures. La còrtzació de l'obra de l'Aragay, malgrat ser encara molt jove, ja és igual o molt semblant a la dels altres.

Al Museu, s'hi troba un «Llibre de visitants», en el qual queden reflectides les impressions que els ha produït l'obra. Algunes d'elles, autèntiques descripcions que en valoren la realitat de la mateixa.

Petit esboc. Intent de cridar l'atenció entorn d'un home i una obra. Que tant de bo uns quants més arribin a sentir interès per aquest Museu en remodelatge. Descobrir on es troba l'obra d'aquest gran artista que volgué que es guardés a Breda, poble que estimà i al qual s'integrà plenament, com pot confirmar-ho el fet que, a part de les seves preocupacions per l'art, fou un dels impulsors i fundadors del primer equip de futbol de la població. En ella va morir, al número 10 del carrer Nou, el dia 15 de gener de 1973, a l'edat de 84 anys. La permanència del seu record queda lligada amb aquest «Museu Josep Aragay».

Gerro amb relleus per al conjunt de la Font del Portal de l'Àngel.

Esbós al carbó de 1915.